

**КОБИЛЬЧЕНКО Вадим,**

*доктор психологічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу освіти дітей з порушеннями сенсорного розвитку Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України*

**ОМЕЛЬЧЕНКО Ірина,** *доктор психологічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими потребами Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України*

### **ПСИХОЕМОЦІЙНА ПІДТРИМКА ДОШКІЛЬНИКІВ З ООП ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ У НИХ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ**

Відомо, що процес формування особистості дитини з особливими освітніми потребами (ООП) відбувається за загальними закономірностями розвитку, однак її психоемоційний розвиток, з нашої точки зору, має свої специфічні особливості, які зумовлені як наслідками первинного органічного порушення, так і наслідками дії труднощів первинної і вторинної соціалізації [3].

Відтак, необхідно допомогти дитині ще в дошкільному віці знайти сили в собі самій, навчити її опиратись зовнішнім негативним впливам (стресам, конфліктам тощо) і водночас ефективно взаємодіяти із соціальним довкіллям. Дитина з ООП в цьому віці часто ще безпорадна і беззахисна, але мудрість дорослих дає їй цей захист, оскільки саме дорослі, які оточують дитину, здатні створити сприятливі умови для її повноцінного особистісного розвитку.

Саме тому діти з ООП потребують кваліфікованої психоемоційної підтримки, спрямованої на профілактику та подолання проблем розвитку [5].

Психоемоційна підтримка спрямована перш за все на створення «перехідного простору» (безпечних умов, за яких стає можливим активний розвиток особистості дитини з ООП, подолання негативного відчуження – від себе, від інших людей, світу в цілому, реконструкція суб'єктивного образу світу і відбудова зв'язків дитини з власним «Я», іншими значущими-іншими, соціумом).

В основу даної діяльності практичного психолога в закладі дошкільної освіти (ЗДО) покладено гуманістичні підходи до формування особистості, які ґрунтуються на засадах дитиноцентризму, а також сучасний погляд на проблему розвитку особистості як на розвиток біопсихосоціального, оскільки практично неможливо відокремити одне від іншого, позаяк онтогенез є цілісним процесом, у якому біологічне, психічне та соціальне взаємно детерміновані й тісно між собою взаємодіють.

Стратегія психоемоційної підтримки полягає в переведенні дитини з ООП з пасивної позиції «жертви» й «споживача» в активну позицію суб'єкта діяльності.

Головну роль у розвитку впевненості дитини з ООП в собі відіграє віра батьків і педагогів у дитину. Батьки повинні показати дитині, що вона є важливим членом родини й значить для них більше, ніж усе інше. Педагоги – що дитина потрібний повноцінний член колективу тощо [1].

У цілому, психоемоційна підтримка, заснована на вірі в природну здатність особистості переборювати життєві перешкоди при участі тих, кого вона вважає значущими для себе. Для того щоб підтримувати дитину дорослі й самі повинні відчувати впевненість. Вони не зможуть цього робити доти, поки самі не навчаться сприймати себе позитивно, і не досягнуть самоповаги й впевненості.

Отже, психоемоційна підтримка є одним з найважливіших чинників, що здатний поліпшити взаємини між дітьми і дорослими. При дефіциті або відсутності адекватної підтримки дитина відчуває розчарування й схильна до негативних учинків.

Як окрема психологічна технологія, психоемоційна підтримка має включати в себе наступні важливі положення:

– психолог повинен йти за природним розвитком дитини на даному віковому та соціокультурному етапі онтогенезу, спиратися на психологічні механізми розвитку дитини, бути при цьому і дослідником, і спостерігачем, і учасником процесу;

– створювати умови для самостійного засвоєння дітьми з ООП системи стосунків зі світом людей і власним «Я»;

– психолог не змінює соціальне середовище, а лише допомагає дитині з ООП адаптуватись до його умов, створює сприятливі психологічні умови для особистісного розвитку;

– психолог впливає на дитину безпосередньо та опосередковано через педагогів та батьків;

– психологічні заняття є практичним втіленням ідеї про неперервний розвиток дітей у певній соціальній ситуації;

– психоемоційна підтримка реалізується в аспекті профілактики, діагностики, корекції та розвитку, психологічної освіти й консультування дітей та дорослих;

– аксіома психоемоційної підтримки – внутрішній світ дитини є самоцінним;

– формування змісту психоемоційної підтримки відбувається виходячи з досвіду учасників, вікових закономірностей розвитку, інтересів дітей та дорослих;

– індивідуальний досвід та активність в його накопиченні сприяють особистісному розвитку дітей та дорослих;

– діти та дорослі краще розуміють один одного, коли спільно вирішують значущі завдання;

– дошкільники, педагоги і батьки йдуть від конфронтації до порозуміння, якщо вони з повагою ставляться один до одного, мають право і навички самостійного вибору.

Головною метою психологічної роботи з дошкільниками, які мають ті або інші порушеннями розвитку, повинне стати їхнє особистісне благополуччя, яке має спиратись на життестійкість дитини, яка є інтегральною особистісною характеристикою [4]. Тобто, психоемоційна підтримка, як модель організації роботи практичного психолога має забезпечувати умови для психологічного благополуччя та повноцінного розвитку дошкільника з ООП в ситуаціях соціально-педагогічної взаємодії, які існують в межах закладу дошкільної освіти. Крім того, психоемоційна підтримка передбачає своєчасне виявлення труднощів особистісного зростання дитини й визначення умов та засобів їх профілактики та корекції.

В якості основних завдань психоемоційної підтримки можна виділити:

– допомога дитині в усвідомленні й вирішенні життєвої ситуації;

– виявлення власного розуміння психологом проблеми дитини, усвідомлення всієї ситуації її розвитку й саморозвитку;

– спільна з дитиною рефлексія її проблеми, спонукання дитини до усвідомлення себе як суб'єкта самостійного життєвого досвіду;

– створення умов для усвідомлення дитиною перспективи власного саморозвитку та для успішного особистісного зростання дитини в межах педагогічного середовища;

– участь у проектуванні «індивідуальної траєкторії» кожного дошкільника (прогнозування перспектив його особистісного розвитку);

– відстеження психосоціального статусу дитини з ООП, його динаміки упродовж усього терміну перебування в ЗДО;

– вирішення конкретних психологічних проблем, що виникають в навчально-виховному процесі, формування готовності до пошуку варіантів конструктивного вирішення наявних проблем;

– надання психоемоційної підтримки усім учасникам навчально-виховного процесу, які мають проблеми психологічного, педагогічного та соціального характеру;

– встановлення діалогу між дітьми, їх батьками та близькими родичами, педагогами;

– формування адекватної поведінки в різноманітних життєвих ситуаціях.

Крім того, війна внесла свої корективи у завдання психоемоційної підтримки дітей з ООП [2]. Особливості психологічної підтримки дитини залежить від того, яке саме порушення вона має.

Саме тому психоемоційна підтримка дітей з ООП включає в себе певні рекомендації, зокрема:

– потрібно створити таку атмосферу, щоб дитина відчувала себе як у мирний час, в безпеці та не хвилювалась при розмові з нею;

– говоріть з дитиною лише про позитивні почуття, які вона відчувала раніше, не потрібно згадувати погане, нехай вона опише лише те позитивне, що прожила;

– завжди повторюйте, що страх є у кожної людини, можете для прикладу навести свої страхи, запевніть її, що соромитись не потрібно і якомога більше хваліть дитину, підвищуйте її самооцінку;

– використовуйте тактильні ігри, кінетичний пісок, пальчикові фарби тощо;

– не піддавайтесь на маніпуляції і не жалійте дитину, та обов'язково це скажіть дітям, часто вони можуть маніпулювати дорослим і використовувати заборонені речі, наприклад, телефон, чи заборонені продукти, ігри.

Насамкінець зауважимо, що психоемоційна підтримка – це тривалий процес, у якому дорослий наголошує на позитиві й перевагах дитини з метою підвищення її загальної самооцінки, допомагає дитині з ООП повірити в себе й свої можливості, підтримує дитину при невдалих спробах самореалізації.

#### *Список використаних джерел*

1.Кобильченко В.В. Теоретичні основи формування життєстійкості у дітей з порушеннями зору в умовах кризових ситуацій: монографія. К.: Видавець Цибульська, 2025. 261 с.

2.Кобильченко В.В., Омельченко І.М. Життєстійкість як базова характеристика особистості дитини з особливими освітніми потребами в умовах воєнного часу. Авіаційна та екстремальна психологія у контексті технологічних досягнень: збірник наукових праць / за заг. ред. Л.С. Яковицької, С.Л. Горбенко. Національний авіаційний університет. К.: НАУ. 2024. С. 125–132.

3.Кобильченко В.В., Омельченко І.М. Спеціальна психологія: підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2020. 224 с.

4.Кобильченко В.В., Омельченко І.М. Структурно-функціональна модель життєстійкості особистості. Журнал «Перспективи та інновації науки» (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»). 2025.4(50). 1398–1411.

5.Кобильченко В.В., Омельченко І.М., Душка А.Л. Шляхи формування життєстійкості у дітей з особливими освітніми потребами Журнал «Перспективи та інновації науки» (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»). 2025. № 8(54) С. 1383-1396.

**КОВАЛЬОВА Світлана**, здобувачка магістерського рівня освіти групи ПСоз, факультету дошкільної і спеціальної освіти та історії, КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради  
Науковий керівник: **ТЕЛЬНА Ольга**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної педагогіки і психології та інклюзивної освіти КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

### **ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА У ПІДЛІТКІВ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ПРОБЛЕМИ**

Збройні конфлікти завжди супроводжуються зростанням напруженості в суспільстві, сплесками агресивності, асоціальності, злочинності серед населення. Зрозуміло, що діти, котрі стають свідками таких явищ, не можуть не звертати на них увагу, й багато хто запозичує подібні моделі поведінки, вдаючись до них у ситуаціях дискомфорту, дезадаптації, надмірного стресу.